

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Četrtek, 30. avgust 2012 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno. Barvna priloga ima 4 strani.

Različni modeli vladanja

1. Ob zatonu antike so se na ozemlje Rimskega cesarstva naseljevala različna »barbarska« ljudstva, ki so štela do 100.000 pripadnikov in bila hierarhično urejena.
 - 1.1. Kako imenujemo vodilni sloj teh ljudstev?
 - 1.2. Kako imenujemo vladarja?

(2 točki)

2. »Barbarska« ljudstva so ob prodiranju na ozemlje Rimskega cesarstva sprejela krščanstvo, ki pa v pozni antiki ni bilo enotno.

Z zahrbtnostjo, umori (v rodbini in izven nje) in s pogumom v boju je [Klodvik] premagal najprej tekmece med Franki, nato pa Zahodne Gote in postal kralj največjega dela Galije. Usodni trenutek njegovega kraljevanja in hkrati odločitev zgodovinskega pomena je bila njegova spreobrnitev k tisti obliki krščanstva, ki je bila 'pravoverna' v smislu sklepov nicejskega koncila.

(Vir: Zgodovina od začetkov civilizacije do danes, str. 76. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1968)

S pomočjo zgornjega besedila obkrožite črko pred imenom nauka, ki so ga sprejeli Goti.

- A arijanstvo
- B manihejstvo
- C husitizem

(1 točka)

3. Med Germani so se pri srečanju s kulturo Rimskega cesarstva pojavila prva daljša zapisana besedila.

Členi tega kapitularija so se glasili:

Kdor pride na silo v cerkev in kaj v njej vzame ali ukrade ali podtakne ogenj vanjo, bo kaznovan s smrtjo.

Kdor umori škofa ali diakona, bo prav tako kaznovan s smrtjo.

Kdor se od hudiča zapeljan, naj bo moški ali ženska, vdaja čarovništvu in uživa človeško meso ter v ta namen to meso peče ali ga daje uživati drugemu, bo kaznovan s smrtjo.

(Vir: de Bayac, J. D., 1990: Karel Veliki, str. 126. DZS. Ljubljana)

- 3.1. Navedite, na katero področje urejanja družbenih odnosov posega zgornje besedilo.
3.2. Kakšna je bila vsebina večine prvotnih zapisanih besedil?

(2 točki)

4. Slovani so se iz pradomovine, ki je bila na območju zahodne Rusije, severne Ukrajine in južne Belorusije razselili zaradi podobnih razlogov kakor Germani, tj. predvsem zaradi pritiska bojevitih stepskih ljudstev z vzhoda.

Katera ozemlja (današnje države ali njihova območja) so Slovani poselili v smeri proti zahodu, v smeri proti jugu in v smeri proti vzhodu? Pomagajte si s sliko 1 v Prilogi k Izpitni poli 1.

(3 točke)

ZAHOD (dve navedbi)

JUG (ena navedba)

VZHOD (ena navedba)

5. Cesar Justinijan je poskušal obnoviti enotno Rimsko cesarstvo.

Obkrožite črki pred pravilnima trditvama, povezanimi z njegovimi prizadevanji. Pomagajte si s sliko 2 v Prilogi k Izpitni poli 1.

- A Poskus je za 200 let popolnoma uspel, saj sta se na vzhodu in zahodu poenotila jezik in vera.
- B Vzroki za neuspeh obnove neposredne Justinijanove oblasti nad ozemljem Rimskega cesarstva so povezani tudi z navali Obrov/Avarov, Slovanov in Bolgarov na bizantinsko ozemlje.
- C Rimski škof oziroma papež je priznal nadoblast patriarha v Carigradu in se s tem za 500 let odpovedal cerkvenemu primatu na evropskem zahodu.
- D Justinijanovi vojskovodje so zrušili oblast Vandalov v severni Afriki in vzhodnih Gotov v Italiji.

(2 točki)

6. Frankovska država je bila med vsemi germanskimi kraljestvi na ozemlju nekdanjega Zahodnorimskega cesarstva najmočnejša. Njeno preobrazbo v novo cesarstvo na evropskem zahodu sta omogočila sprejem krščanske vere in kulture ter način vladanja.

Pipin Mali je poslal leta 751 zadnjega Merovinga v samostan, kar je odobril papež Zaharija z besedami: "Bolje je, da se imenuje kralj tisti, ki že ima kraljevsko oblast!"

(Vir: Zgodovina od začetkov civilizacije do danes, str. 76. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1968)

- 6.1. Kako se je imenovala nova dinastija, ki je zavládala s Pipinom Malim?
- 6.2. Pojasnite, kdo so bili majordomi.

(2 točki)

7. Leta 732 je prišlo do velike bitke svetovnozgodovinskega pomena pri Poitiersu.

Katera nasprotnika sta se spopadla v njej?

(1 točka)

8. Karel Veliki je ponovno vzpostavil cesarstvo na evropskem zahodu.

Einhard: Karlovo življenje

Povod za Karlovo zadnje potovanje (v Rim) ni bilo samo to (želja, da bi tam opravil pobožnosti), temveč tudi okoliščina, da je papež Leon po številnih trpinčenjih, ki so mu jih prizadejali Rimljani, ko so mu namreč iztaknili oči in iztrgali jezik, v stiski rotil kralja za pomoč.

(Vir: 2000 let krščanstva, str. 223. ZSK. Založba Mihelač. Ljubljana, 1991)

- 8.1. Podporo katere sile si je pridobil za to?
- 8.2. Navedite vsaj štiri ljudstva, ki jih je podvrgel svoji (nad)oblasti. Pomagajte si s sliko 3 v Prilogi k Izpitni poli 1.

(3 točke)

9. Srednjeveška zemljiška gospostva, ki so se v osnovi izoblikovala že v frankovski državi, so bila dveh vrst.

- 9.1. Kaj je značilno za zemljiško posest, ki ji pravimo fevd?
- 9.2. Kaj je značilno za zemljiško posest, ki ji pravimo alod?

(2 točki)

10. Frankovski državi sta vladali pomembni dinastiji, Merovingi in Karolingi.

Pripišite oznako dinastije pojmom, osebam oziroma dogajanjem, ki so značilni za čas prve oziroma druge dinastije.

_____ Majordom	M Merovingi
_____ Kancler	K Karolingi
_____ Komornik	
_____ Dvorna šola/akademija	
_____ Sprejem katoliške vere	
_____ Kralj Klodvik	

(3 točke)

11. V srednjem veku je bilo papeštvo eden osrednjih dejavnikov javnega življenja na evropskem zahodu. Pomagajte si s spodnjima besediloma in odgovorite na vprašanja.

Frankovski kralj Pipin III. položi s podaritvijo italijanskih ozemelj temeljni kamen cerkvene države. Papež odtlej ni več samo duhovni, ampak tudi politični vladar cerkvenih ozemelj v Italiji. Približno hkrati s Pipinovo darovnico, ki se sicer ni ohranila v izvorniku, a je nesporno dejstvo, sestavijo domnevno rimski avtorji listino, ki lahko velja za eno najpomembnejših srednjeveških ponaredb. To je t. i. Konstantinova darovnica. Prav gotovo ni nastala naenkrat, ampak so jo pripravljali več let z namenom, da bi z listino dokazali zakonitost pravice apostolskega sedeža do italijanskega ozemlja.

(Vir: Kronika krščanstva, str. 106. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1998)

Leta 568 vpadejo v Italijo Langobardi; ti so sicer kristjani, vendar arijanske veroizpovedi. Vpliv bizantinskega eksarha (upravnika) v Ravenni se razblini, Langobardi zasedejo velik del Padske nižine (...). Rim prepustijo papežem, ki prehranjujejo mesto. Več kot 400 posestev, 'dedina svetega Petra', večinoma na Siciliji, pošilja pridelke in denar za vzdrževanje mesta Rima, odkup in selitev ujetnikov ter mezde za cesarsko posadko.

(Vir: Kronika krščanstva, str. 94. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1998)

- 11.1. Na katerem dokumentu je slonela posvetna moč papeštva?
11.2. Kako se je imenovala papeška posest?
11.3. V katerem delu Italije Langobardi po letu 568 osnujejo svojo državo?
11.4. Kako se je papeštvo bojevalo za primat na evropski celini?

(4 točke)

12. Srednjeveški red je že okoli leta 1000 temeljil na pojmovanju človeškega sveta kot velikega organizma. V njem so trije stanovi.

Trojna je torej hiša božja, o kateri verujemo, da je ena: tu spodaj eni molijo, drugi se vojskujejo, tretji delajo; vsi trije so celota in ne prenesejo ločitve; tako da na službi enega počivajo dela drugih dveh in vsi po vrsti pomagajo vsem.

(Vir: Duby, G., 1985: Trije redi ali imaginarij fevdalizma, str. 10. Studia humanitatis. Ljubljana)

Pomagajte si z zgornjim besedilom in povežite stanove z njihovimi značilnostmi oziroma funkcijami tako, da črko pred stanom iz levega prenesete v desni stolpec.

A	duhovniki	_____	zatiranje uporov
B	plemstvo	_____	učitelji vladarjev
C	kmetje	_____	vladarjevi vazali
		_____	neposredna sodna podrejenost fevdalnim gospodom
		_____	skrb za prehranjevanje vseh
		_____	maziljenje

(3 točke)

13. Stanovska monarhija se je kot oblika vladavine v okviru fevdalnega reda postopoma vzpostavila v visokem srednjem veku.

13.1. Kdo so bili v tem času pripadniki tretjega stanu, zastopani v veliki večini stanovskih organov?

13.2. Na čem je temeljila moč tretjega stanu?

(2 točki)

14. Srednjeveško rimsko (rimsko-nemško) cesarstvo se je v dobi otonskih vladarjev izoblikovalo iz vzhodnofrankovske države.

14.1. Navedite vsaj eno zmago oziroma osvojitvev, ki je Otonu I. omogočila vzpostaviti čvrsto oblast v središču Evrope?

14.2. Kateri je bil najpomembnejši politični cilj otonskih (saških) cesarjev?

14.3. Pojasnite, kako so na prestol prišli Habsburžani.

(3 točke)

15. Monarhična načela vladanja so v srednjeveški Evropi privedla do velike moči dinastije. Obkrožite črke pred štirimi srednjeveškimi dinastijami, ki so vtisnile pečat politiki na stari celini.

- A Staufovci
- B Romanovi
- C Habsburžani
- D Ming
- E Karolingi
- F Mandžurijci
- G Aragonci
- H Napoleonidi

(2 točki)

16. Odnosi med papeštvom in cesarstvom so bili v srednjem veku zapleteni. Med obema silama so bila včasih huda nesoglasja.

V imenu svete in nedeljive Trojice. Jaz, Henrik, po božji milosti prevzvišeni cesar Rimljanov, iz ljubezni do Boga in do svete rimske Cerkve in do gospoda papeža Kalista in za moj dušni blagor prepuščam Bogu in njegovima svetima apostoloma Petru in PAVLU IN SVETI KATOLIŠKI Cerkvi slehernno investituro s prstanom in palico in dovoljujem, da v mojem kraljestvu in cesarstvu v vseh cerkvah volijo cerkvene dostojanstvenike po kanonskem pravu in da je posvetitev svobodna.
Iz Wormskega konkordata

(Vir: 2000 let krščanstva, str. 293. ZSK. Založba Mihelač. Ljubljana, 1991)

- 16.1. Pojasnite pojem spor o investituri.
- 16.2. Kaj je določal Wormski konkordat glede posvetitev?
- 16.3. Kdo umesti visoko duhovščino v cerkveno posest?

(3 točke)

17. Dolgotrajno merjenje moči med papežem in cesarjem je doseglo vrhunec leta 1077.

17.1. V katerem kraju je spor med njima dosegel višek?

17.2. Kaj se je tedaj zgodilo? Pomagajte si s sliko 4 v Prilogi k Izpitni poli 1.

(2 točki)

18. Papeži in protipapeži v srednjem veku nekaj časa niso prebivali v Rimu.

Kje je bil še njihov sedež? Pomagajte si s slikama 5 in 6 v Prilogi k Izpitni poli 1.

(1 točka)

19. V srednjem veku je prišlo do velikega vzpona Benetk iz mestne države v regionalno silo.

Slika 1: Trg sv. Marka s katedralo in doževo palačo

(Vir: Mlacovič, D., in Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 51. DZS. Ljubljana)

19.1. Navedite gospodarske in politične dejavnike, ki so omogočili vzpon Benetk.

19.2. Navedite sloj, ki je vzpostavil republikansko ureditev.

19.3. Orišite ustroj oblasti v Benetkah od 11./12. stoletja naprej.

(3 točke)

20. Vzpon bogatih mestnih držav v Italiji je omogočil razvoj posebne oblike oboroženih sil pod vodstvom kondotjerjev.

In če so Benečani in Florentinci s temi vojskami poprej povečali svoje gospostvo in se kljub temu njihovi poveljniki niso oklicali za vladarje, temveč so jih branili, odgovarjam, da je bila v tem primeru Florentincem naklonjena usoda, kajti od podjetnih in sposobnih vojskovodij, ki bi se jih lahko bali, nekateri niso zmagali, drugi so naleteli na odpor, tretji pa so svoje častihlepje usmerili drugam. Tisti, ki ni zmagal, je bil John Hawkwood.

(Vir: Machiavelli, N., 1990: Politika in morala, str. 47. Slovenska matica. Ljubljana)

- 20.1. Glede na zgornje besedilo razložite ta pojem in opišite obliko vojske, ki je z njimi povezana.
- 20.2. Katera veja sodobne meddržavne politike se še razvije v poznosrednjeveški in renesančni Italiji?

(2 točki)

21. Zgodnji novi vek je na večini evropskih tal zaznamoval vzpon vladarskega absolutizma.

Ludvik XIV. je prepustil Mazarinu dejansko vlado tudi potem, ko je postal polnoleten. Ko pa je Mazarin umrl (1761), je izjavil, da bo 'sam svoj prvi minister'. V trdnost tega sklepa sodobniki niso hoteli prav verjeti, vendar je Ludvik XIV. zares izvajal absolutno oblast brez najmanjše prekinitve do svoje smrti. Svetovalce in ministre je Ludvik XIV. izbiral med meščani, ki jih je obsipal s častmi in bogastvom. Od plemičev pa je zahteval življenje v zunanjem sijaju in klečeplazništvu. [...] Richelieu se je bojeval za ohranitev evropskega ravnotežja, Ludvik XIV. pa je hotel Evropi gospodariti. Njegove vojne so bile izrazito osvajalne.

(Vir: Zgodovina od začetkov civilizacije do danes, str. 194–195. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1968)

V krajšem razmišljanju navedite značilnosti absolutistične države v notranji in zunanji politiki, značilnosti gospodarskega merkantilizma in spremembe na vojaškem in političnem področju (zlasti pri vodenju države). Pomagajte si z zgornjim besedilom.

(5 točk)

22. Katera država je postala zgled absolutističnega načina vladanja?

(1 točka)

23. Nastal je čisto nov pojem države: vladarji se niso več istili z državo (kot npr. Ludvik XIV., temveč so se ji podrejali. [...] S tem, da so celotni organizaciji države priznali moralen smoter, je njen pomen bistveno zrasel – to pa se je sprevrglo v oboroževanje države.

(Vir: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, str. 440. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1976)

Pomagajte si z zgornjim besedilom in razvrstite spodaj navedene pojme na ustrezno mesto v preglednici: *absolutni monarh, prvi služabnik države, fiziokratizem, merkantilizem, verska toleranca, odločanje o veroizpovedi podložnikov.*

	Absolutizem	Razsvetljeni absolutizem
Vladar		
Gospodarska politika		
Veroizpoved		

(3 točke)

24. Združena Nizozemska se je oblikovala v 16. in 17. stoletju.

24.1. Kakšno državno obliko (način vladavine) je oblikovala Nizozemska po pridobitvi neodvisnosti?

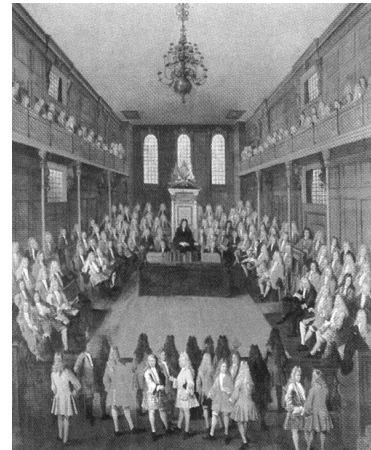
24.2. Kako so na upor v nizozemskih provincah reagirali Španci?

(2 točki)

25. V Angliji se je predstavniška demokracija razvijala najdlje in se je tudi najbolj utrdila.

Viljem in Marija sta nato sprejela 'deklaracijo pravic' (februarja 1689), ki je jasno in nedvoumno postavila pod nadzorstvo parlamenta državni zaklad, anglikansko cerkev in vojsko.

(Vir: Zgodovina od začetkov civilizacije do danes, str. 201. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1968)

Slika 2: Zasedanje parlamenta okoli leta 1715

(Vir: Mlacovič, D., in Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 71. DZS. Ljubljana)

- 25.1. Pojasnite, kaj je Magna carta libertatum.
- 25.2. Kako je bil sestavljen angleški parlament?
- 25.3. S pomočjo zgornjega besedila pojasnite, kakšno monarhijo je določala Deklaracija pravic (Bill of Rights).

(3 točke)

Prazna stran